

Ispovesti ratnih zatočenika i stradalnika na području Tuzle

«Friziranje» smrti

«Uglavnom su to bili leševi civila srpske nacionalnosti koji su prethodno brutalno zlostavljani. U takvim slučajevima obično su po nalogu sudija Višeg suda u Tuzli rađene obdukcije. Ali pri pisanju izveštaja o obdukciji kao i u toku upoznavanja sa operativnim podacima za ubijenog, 'sugerisano' je od pripadnika policije CSB Tuzla kao i od istražnih sudija suda u Tuzli, da se u izveštaju o obdukciji konstatuje da je najverovatnije reč o samoubistvima ili ličnom povređivanju», naveo je Zdravko Hlodika iz tamošnjeg Zavoda za patologiju i sudsku medicinu u svojoj izjavi koja se nalazi u izveštaju MUP-a RS

Slobodan Durmanović

O stradanju srpskih civila i ratnih zarobljenika na području Tuzle do sada se malo govorilo. Nečovečno postupanje, tortura i ubistva zatočenika u zatvorima i u javnim i privatnim objektima, u srpskoj javnosti gotovo da su ostala u senci zločina nad pripadnicima JNA na Brčanskoj malti na samom početku rata 15. maja 1992. Zajedničko i tom zločinu i zločinima nad zatočenicima i civilima srpske nacionalnosti jeste da do sada nijedno lice nije procesuirano u Tužilaštvu BiH za ratne zločine, uprkos tome što se neki od zločina nad zatočenicima i civilima mogu, po perfidnosti i svireposti, svrstati u najužasnije ratne zločine.

Pre oko godinu i po dana MUP RS je Tužilaštvu BiH o tim zločinima podneo izveštaj u kojem se nalazi niz imena osumnjičenih i svedočanstva žrtava. U izveštaju se navode podaci za 197 lica srpske nacionalnosti različite starosne dobi i različitog pola. Oni su prošli različite fizičke i psihičke torture, protivpravno su zatvarani, a 62 lica su usled tih tortura ubijena.

Zatiranje tragova ubistava: Interesantno je da su, prema tvrdnjama pojedinih svedoka, u zatiranju tragova ubistava zatočenika učestvovali i pojedini zaposleni radnici u tuzlanskoj bolnici.

Prema svedočenju dr Zdravka Hlodika iz tamošnjeg Zavoda za patologiju i sudsku medicinu, u tu ustanovu dovoženi su leševi u policijskim vozilima i vozilima TO Tuzla. «Uglavnom su to bili leševi civila srpske nacionalnosti koji su prethodno brutalno zlostavljani. U takvim slučajevima obično su po nalogu sudija Višeg suda u Tuzli rađene obdukcije. Ali pri pisanju izveštaja o obdukciji kao i u toku upoznavanja sa operativnim podacima za ubijenog, a koji se uobičajeno daju prilikom obdukcije, 'sugerisano' je od pripadnika policije CSB Tuzla kao i od istražnih sudija suda u Tuzli, da se u izveštaju o obdukciji konstatuje da je najverovatnije reč o samoubistvima ili ličnom povređivanju», naveo je Hlodik u svojoj izjavi koja se nalazi u izveštaju MUP-a RS u koji je «NR» imao uvid.

Kao jedan od najupečatljivijih primera navodi se ubistvo civila Vaskrsija Jovičića koji je bio zatočenik Vojnog zatvora u Tuzli. On je 22. juna 1992. priveden na saslušanje u VP Miladije, gde je oko 16 časova nađen mrtav u kancelariji. «Prema konstataciji istražnog sudije Ize Tankića, Jovičić se najverovatnije obesio konopcem za radiator. Taj podatak istražni sudija Tankić dobio je na osnovu izjave zastavnika pomenute VP Mirsada Mujića», navodi se u izveštaju MUP-a RS. Podatak koji je Tankić dobio ne slaže se, međutim, sa tipskom šemom konstatovanih povreda na telu Vaskrsija Jovičića dva dana kasnije i izjavom njegove supruge Tonke, kao i još nekih dokumenata, iz kojih se nedvosmisleno vidi da je Jovičić zadobio teške telesne povrede pre nego što je izdahnuo.

«U svim takvim slučajevima reč je, zapravo, o nasilnim smrtima, ali sud nije pokazao nikakvo interesovanje za naše nalaze, koje su lekari obducenti dostavljali po službenoj dužnosti sudu», naveo je u svojoj izjavi dr Hlodik.

Zašto sudija Izo Tankić nije sproveo detaljnu istragu o Jovičićevoj smrti, već je, praktično, poverovao na reč zastavniku jedinice, pitanje je na koje nema razumnog odgovora. Čini se da je još nerazumnije to što je takav sudija petnaest godina kasnije izabran za sudiju Suda BiH a da je do danas ostalo neraščišćeno njegovo saučesništvo ako ne u ubistvu, ono u neprofesionalnom istražnom postupku prilikom događaja u kojem je jedan čovek pronađen mrtav sa teškim telesnim povredama.

«Friziranje» uzroka smrti, kako se to naziva u izveštaju MUP-a RS, očito je i u slučaju smrti Cvijana Savića, 7. septembra 1992. U potvrdi o Savićevoj smrti lekar Abdulrahman Kuldija iz sanitetske službe Okružnog štaba Oružanih snaga Tuzle, konstatuje da «nema tragova niti znakova spoljnih hematoma niti bilo kakvih povreda na lešu». Međutim, u potvrdi o smrti na ime Cvijana Savića broj 1480/92 izdatoj 8. 9. 1992, ugledni obducent dr Zdenko Cihlarž konstatovao je da je do neposrednog uzroka smrti došlo usled krvnih podliva grudnog koša i trbuha i nagnječenja leve ruke.

Evidentna disproporcija između dva nalaza lekara, naveo je MUP RS na sumnju da je dr Kuldija odgovoran za prikrivanje stvarnog činjeničnog stanja, odnosno ubistva Cvijana Savića, četiri dana nakon što je priveden u Vojni zatvor u Tuzli.

Potpuno identičan slučaj prethodnom jeste i slučaj ubistva Stevana Tubića u istom zatvoru. U potvrdi o Tubićevoj smrti broj 1472/92 koju je potpisao dr Rifat Kamberović, dosta šturo opisuje se Tubićevo stanje, dok se u potvrdi koju je potpisao dr Cihlarž znatno detaljnije navode uzroci smrti.

Dr Hlodik govorio je i o slučaju Riste Božića iz Gradačca koji je primljen u tuzlansku bolnicu 25. jula 1992, a pri prijemu pacijenta nalazi potvrđuju da na Božićevom telu i glavi nema znakova povređivanja. Dva meseca kasnije, 24. septembra Božić je mrtav. Dr Hlodik, koji je izvršio letimičan pregled leša konstatovao je povrede i uneo ih u zapisnik. Iz Zavoda za patologiju i sudsku medicinu su zatim zatražili od tadašnjeg predsednika Vojnog suda Ismeta Trumića da izda naredbu za vršenje obdukcije Božićevog tela u cilju izjašnjavanja o uzroku smrti. Trumić se, međutim, naslepo izjasnio da obdukcija nije potrebna, jer njemu ništa nije bilo sumnjivo. Istovremeno, Trumić je naložio da se potpiše potrebna dokumentacija za sahranu Riste Božića, bez pregleda leša!? Biće da je i on, dobrovoljno ili pod prisilom, poverovao na reč nekom vojniku koji mu je, može biti, izjavio da se nesretni Božić «samopovredio».

Tortura po zatvorima: Da su pomenuta lica izdahnula nakon teškog mučenja, svedočili su posle rata i neki od njihovih sapatnika koji su uspeli da prežive torturu u raznim zatvorima. Zoran Osvald iz Siminog Hana kod Tuzle u Vojnom zatvoru u Tuzli bio je mesec dana nakon zatočenja «raspoređen u ekipu koja je delila hranu po ćelijama». «Tako sam i viđao teško pretučene zatvorenike, posebno one koji su prethodno bili u zatvorima u Živicama, Banovićima i u Srebreniku. Video sam da su u ćelijama od posledica teškog fizičkog zlostavljanja podlegli Stevan Tubić i Cvijetin Savić iz Smoluće, u čijoj ćeliji se nalazio i Stokan Marković koji je bio neposredan očevidac kada je Savić podlegao. Lično sam sa još nekim zatvorenicima izneo njihove leševe iz ćelija», ispričao je Osvald istražnim organima RS.

Cvijeta Gušić, rođena Tuzlanka koja je danas nastanjena u Bijeljini, ispričala je da su je u leto 1992. godine Faruk Prčić i njegovi vojni policajci odveli u prostorije Direkcije rudnika «Bukinje». «Ispitali su me policajci u vezi sa decom i suprugom, te da li posedujem oružje. Tučena sam vojničkim kaišem, uglavnom po leđima, a prečeno mi je nožem da će me zaklati, seći i slično. Nakon izvesnog vremena jedno lice koje su oslovljavali sa Šerija izveo me iz zgrade i pustio uz pretnju da nikome ne smem reći šta su mi radili», ispričala je ta svedokinja, koja će, nakon potonjih maltretiranja, skoro godinu dana poslije toga uspeti da izađe iz Tuzle putem razmene. Kao ni mnogim drugima lažno osumnjičenima, ni toj ženi nikada nije dokazana bilo kakva krivica za bilo šta. Jer, prosto, nikakve krivice nije ni bilo.

Još gore prošao je Milivoje Jokić iz Siminog Hana, danas nastanjen u Tobutu kod Lopara.

«Dana 11. 6.1992. odveo me iz kuće vojnik Hebeg Ferahbegović iz Simin Hana u njihovu komandu koja se nalazila u kući Šukrije Tanovića iz Simin Hana, a zatim me preuzeo Sead Svrabović iz Tuzle i automobilom odvezao u muslimansku komandu koja se nalazila u zgradi MZ Slavinovići. Tu me je lice koje su oslovljavali sa Dževad tukao nogama, kundakom puške, pesnicama, drškama noža i saslušavan sam uz pretnje da će me zaklati, izvaditi oči i slično. To je trajalo oko pet časova. Povremeno su me polivali vodom i vraćali svesti, te nastavljali da tuku, stavljajući cev pištolja u usta ili na glavu, udarali kundacima po zglobovima, kolenima, stopalima i drugim delovima tela. Od nanetih povreda ostale su mi trajne posledice. Nakon izvesnog vremena odveden sam u zgradu 'Elektroizgradnje', gde sam opet tučen i maltretiran, a zatim u Rudarski institut u 'Gumaru' kod bolnice u Kreki, gde su nastavili da me tuku. Potom sam odveden u Okružni zatvor u Tuzli gde sam zadržan oko dva meseca. Tamo nisam bio tučen i fizički maltretiran, ali nisam dobijao lekove da bih sanirao povrede koje sam zadobio. Nikada nisam bio registrovan od Međunarodnog komiteta Crvenog krsta», ispričao je taj starac koji je u RS dospelo tek nakon razmene, i to više od godinu dana kasnije.

Kućni pakao: Među najpotresnijim pričama je svedočanstvo starca Dušana Jovića koji je sa suprugom Julijanom u Tuzli živeo od 1945. godine. Jovići svoju nesreću nisu doživeli u zatvoru, već u sopstvenoj kući. Štaviše, početkom rata nisu imali većih neprijatnosti, sve do 6. oktobra 1993. »Tog dana jedan čovek doveo je dvojicu uniformisanih vojnika Nermina Mulasalihovića iz Bijeljine i Hajrudina Mujkanovića iz Janje, da stanuju 15 dana u našoj letnjoj kuhinji. Tri dana kasnije, petnaest minuta pred ponoć, čuo sam vrisak svoje supruge u kući. Kada sam upalio svetlo ugledao sam je na kolenima i rukama na kuhinjskom pragu. Tada mi je prišao Nermin i udario me stisnutom pesnicom u zube a zatim u bradu, i nastavio da me udara nogama psujući mi četničku majku. Hajrudin je moju supругu, koja je vrištala, odvuкао u kupatilo. Čuo sam njenu vrisku još 20 minuta, a zatim je nastupila tišina. Nermin me nastavio tući, tražeći da kažem gde su marke, zlato, video i slično, razbacivao je po stanu stvari tražeći šta ga je interesovalo, a Hajrudin je nakon jedan sat došao iz kupatila. Zajedno su nastavili da me tuku, nakon čega su me boli čakijom tražeći da im dam novac. To maltretiranje trajalo je oko tri sata, nakon čega su me vezali, a zatim pokrili dekom, izvadili sijalicu u sobi gde sam ležao, pogasili sva svetla, isključili telefon, zaključali kuću i otišli odnevi ključeve. Nekako sam uspeo da se oslobodim a zatim sam pošao u kupatilo. Prilikom ulaska nagazio sam na Julijanino telo na podu. Nije se javljala, čulo se samo neko tiho mumlanje. Uspeo sam nekako da je

izvučem u kuhinju, upalio sam svetlo i video na njoj razdrljen donji dio pidžame a ostali delovi tela bili su goli. Lice joj je bilo u krvi a delovi ušiju u kojima su bile minđuše bili su odsečeni. Oko leve dojke je razrezana sa prednje strane, grudni koš po sredini prsa je prosečen, između nogu je rasečena i glava u potiljku joj je bila razbijena. Pozvao sam policiju i kola hitne pomoći, pa su suprugu odvezli na kliniku, a meni su ubodne rane hirurški zbrinute. Supruga je bila u kliničkom centru i nije dolazila svesti nikako, a dvanaest dana kasnije preminula je», ispričao je Dušan Jović istražnim organima RS.

Istragu su formalno sprovele i lokalne vlasti u Tuzli, ali pre s namerom da zataškaju zločin, nego da kazne zločince. «Policiji sam dao pismenu izjavu o svemu što se dogodilo a tek 8. novembra došla je vojna policija i odnela predmete sa kojima su vojnici ubili Julijanu, a mene tukli. Petnaest dana kasnije dobio sam poziv od Okružnog vojnog suda u Tuzli u kojem sam i vidio ko su okrivljeni. Na kraju tog suđenja, istražni sudija mi je sugerisao da ne budem zainteresovan za krivično gonjenje s obzirom na to da moje supruge nema... Posle svega što mi se dogodilo, odgovorio sam da nisam zainteresovan pod uslovom da mi se omogući da izađem iz Tuzle. Bio sam bolestan i nesposoban da nastavim živeti sam u kući. Prethodno me primila šefice ureda UNHCR-a u Tuzli, kojoj sam ispričao sve što mi se dogodilo, a ona je rekla da će o tome obavestiti nadležne. Posle su preko Radija Tuzla izdali saopštenje da se u mojoj kući desio mali incident i - ništa više. Mojim mukama u Tuzli bio je kraj tek pošto sam 21. decembra prebačen kolima MKCK u Gornju Pilicu kod Zvornika u kuću mog brata», ispričao je Dušan Jović.

Krvavi pir monstruma

„Oni koji su videli, pričali su mi da su neke zatvorenike vezali na zid i drali im kožu, zatim stavljali so na rane i ostavljali ih da umru polako i to bi trajalo po dva dana. Video sam neke zatvorenike koji su u donjem delu stomaka bili naduveni kao balon kako su umirali u mukama. Neke su mučili tako što su im provlačili usijanu žicu kroz uši ili sekli polne organe. Meni su odsekli testis, gasili mi cigare po telu od čega i danas imam ožiljke. Video sam kada su ubili nekog zatvorenika, odsekli mu polni organ i stavili u usta. Neke su mučili i ubijali tako što bi im vadili oči i terali da ih pojedu“, naveo je u svojoj izjavi Boro Tešić

Prema svedočenjima sadržanim u opširnom izveštaju MUP-a RS, u koji je «NR» imao uvid, tretman prema mnogobrojnim zatočenicima u zatvorima i raznoraznim objektima u kojima je vršeno «isledivanje» uhapšenih lica srpske nacionalnosti na području Tuzle, bio je užasan. «Islednici» i njihovi nadređeni podvrgavali su nečovečnom tretmanu svakoga koga su hteli, montirajući raznorazne optužbe...

„Islednici“ i žrtve: Uverljivo svedočenje o tome iznosi i Sretko Marković, koji je, nakon što ga je 1989. godine Izvršno vijeće SR BiH imenovalo za upravnika Okružnog zatvora u Tuzli, ostao na toj dužnosti i početkom rata, tačnije sve do kraja oktobra 1992. godine.

«Tada sam smenjen i imenovan za predsednika Višeg suda za prekršaje u Tuzli, a na moje mesto došao je Hasan Hodžić, dotadašnji načelnik straže u Okružnom zatvoru. Koliko se sećam, jula 1992. godine u Okružni zatvor dovedena je veća grupa prekršajno kažnjenih Srba iz Banovića, zbog toga što su, navodno, ilegalno posedovali oružje i svi su kažnjeni kaznom zatvora od po 60 dana. Čuo sam da su došli pretučeni i sa teškim telesnim povredama, kao i da su u taj zatvor dovođene i starice preko 80 godina. Upravnik vojnog zatvora u prvo vreme bio je Fikret Ibrahimović, bivši aktivni oficir JNA, a njega je posle kraćeg vremena zamenio Redžo Adrović, rodom iz Sandžaka, koji je bio sudija u Živinicama. Komandir straže bio je u početku Ibrahimović, a posle izvesnog vremena na to mesto došao je Vlado Matuzović. U ovom zatvoru stalno su boravili vojni islednici, koji su ispitivali osumnjičene i optužene, pisali krivične prijave i podnosili ih vojnom tužiocu i to: Nuriji Hadžiću, bivšem višem republičkom javnom tužiocu, koji se eksponirao kao ekstremni nacionalista, kao i Seadu Sarihodžiću, bivšem sudiji Osnovnog suda u Tuzli, takođe eksponiranom ekstremnom nacionalisti. Bili su tu još i Sead Srabović, pre rata nastavnik u nekoj školi u Tuzli, koji je obavljao operativne i druge poslove za potrebe islednika. Među stražarima u vojnom zatvoru poznavao sam Ivana Kolara, zvanog Slovenac iz Tuzle koji je tukao i zlostavljao zatvorenike, a bili su tu i Mirsad iz Tuzle, pre rata vozač u 'Union investu' u Tuzli, te Sabina koja je radila ranije kao stražar u civilnom zatvoru u Doboju. U zatvoru u Tuzli počela je raditi početkom 1993. godine i navodno lično vršila je ginekološke preglede nad ženama koje su išle na razmenu. Poznato mi je da su u Tuzli postojali privatni zatvori Faruka Prčića i Šerije Zaimovića, kao i vojni zatvor u Ljubačama, u kome je bio zatvoren i zlostavljan Svetolik Milošević iz Gajeva kod Živinica, koji je bio uhapšen zajedno sa svojim ocem», ispričao je Sretko Marković, nakon što je pred sam kraj rata uspeo nekako da pobegne iz Tuzle.

O tome kako su hapšena lica srpske nacionalnosti koja su ostala na području Tuzle nakon izbijanja rata, postoje mnogobrojna svedočenja iz prve ruke. Svi su završili u Okružnom zatvoru, koji su nazivali «centralni zatvor». Jovo Mihailović živeo je s porodicom u Tuzli i bio zaposlen kao direktor Sektora za razvoj i inženjering u Livnici čelika u tom gradu.

»Dana 13. jula 1992. uhapsila me TO i vojna policija i smešten sam u Centralni zatvor u Tuzli gde sam proveo jednu godinu. Tamo me više lica tuklo po nogama i rukama, po glavi i stomaku, i to palicama i drugim predmetima

po glavi i stomaku», naveo je, pored ostalog, u svom iskazu Mihailović, koji je iz zatvora izašao pošto je razmenjen 23. jula 1993.

Još gore prošao je Miladin Bošković, koji je bio zaposlen u tuzlanskoj OŠ «Franjo Rezač» kao majstor za održavanje.

«Drugog juna 1992. pred ulazom u zgradu uhapsili su me pripadnici Zelenih beretki i odveli u stan gde su tražili oružje. Tom prilikom tukli su me drškom pištolja po glavi, gurali mi glavu u kadu sa vodom. Iz stana sam odveden u kasarnu 'Husinska buna', gde su me, takođe, tukli. Dan kasnije prebačen sam u Centralni zatvor u Tuzli u ćeliju sa Jovanom Mičićem iz Potpeći, Stokanom Rikićem iz Brezja, Nikolom Maksimovićem iz Simin Hana, Aleksandrom Simićem iz Potpeći, Grujom Kenićem iz Lukavca i drugima, čijih se imena više ne sećam. Po dolasku u Centralni zatvor bio sam saslušan i tučen skoro svakodnevno, kao i ostali iz moje ćelije. Najviše su nas tukli i maltretirali Ivan Kolar i Senad Okanović iz Tuzle. I danas osećam posledice tog mučenja», navodi Miladin Bošković.

Iz zatvora je izašao dva meseca kasnije i prešao na područje RS putem razmene.

Mići Đokiću iz sela Jasenica kod Srebrenika najpre je opljačkana celokupna imovina, da bi mu zatim bio upućen poziv u Armiju RBiH.

«S obzirom na to da sam odbio poziv, 21. januara 1993. priveden sam u kasarnu u Lipnici, nakon čega sam izveden na vojni sud i osuđen na tri godine zatvora zbog toga što nisam stupio u njihovu vojsku. Desetog marta odveli su me u Centralni zatvor u Tuzlu, a kako su prilikom pretresa kod mene pronašli čekovnu karticu koja je potpisana ćirilicom, počeli su me šamarati, psujući mi 'četničku majku'. Tukli su me dva policajca, zvali su se Muhamed i Davor. Svakodnevno su me izvodili na ispitivanje i tom prilikom me provocirali i tukli. Dovodili su kriminalce iz civilnih zatvora da tuku pojedine zatvorenike uz muziku, a kasnije su dovodili neke televizije da nas snimaju, da bi se videlo kako se oni lepo ponašaju prema nama 'četnicima'. Nakon mesec dana vodili su nas na kopanje rovova na Majevicu. Tamo su nas, takođe, tukli i maltretirali, a nekoliko zatvorenika na kopanju je bilo ranjeno. Iz zatvora sam izašao tek putem razmene», ispričao je Mićo Đokić.

Priče iz pakla: Pravi pakao preživeo je Cvijetko Jovičić iz Kladnja, kojem nije pomoglo ni to što je pre rata lično poznao Faruka Prcića i smatrao ga svojim prijateljem. Naprotiv.

»Uhapšen sam 11. juna 1992, pošto mi je u stan došlo šest vojnih policajaca koji su izvršili pretres, tražeći oružje. Nisu ništa pronašli, jer oružje nisam ni imao. Uprkos tome, sproveli su me u Institut za rudarska istraživanja u Tuzli gde se nalazio zatvor kojim je komandovao Faruk Prcić. Odveli su me u podrumsku prostoriju koja je bila dimenzija oko četiri-pet metara i stalno je bila napunjena vodom dubine oko 1,2 metra. Na zidu, na visini od oko 1,7 metara nalazila se rupa, a jedan od stražara zapretio mi je da će, kad me ubije, ubaciti u tu rupu. Tu sam proveo 10 dana i svakodnevno sam bio izložen torturama stražara u maskirnim uniformama koji su često bili pijani. Izvodili su me napolje i tukli raznim predmetima, palicom, drškom od pištolja, gurali mi cev pištolja u usta i okretali je, pri čemu mi je nišan pištolja napravio povrede po usnoj duplji i grkljanu. Jedan Hrvat, pre rata je radio kao vozač u rudniku OOUR 'Društveni standard', jednom me sa ostalim stražarima izvukao iz vode, naoštrio nož i naredio mi da stisnem pesnicu, a onda zasecao jedan po jedan prst od čega i danas imam vidljive ožiljke. Udarali su me čizmama po licu, usne su mi isekli od udaraca, a oči su mi bile zatvorene od otekline. Onda su doveli doktora koji mi je, pored rana na prstima, zašio i usne. Pokušavali su da mi slome ruku, pa su zglob i lakat ostali deformisani. Na desnoj butini ostali su mi ožiljci od prepuklog mišića od udara metalnom ćuskijom. Naime, u ćeliji gde su me bacili, bile su ugrađene metalne alke i jednom su dva stražara ušli i zavezali me za te alke i tukli me ćuskijom po leđima i nogama. Tad sam dobio i udarac u glavu, zbog čega i danas osećam bolove u glavi i doživljavam povremeni gubitak ravnoteže», naveo je Cvijetko Jovičić.

Preživeo je i stravičnu psihičku torturu.

«Na otvoru ćelije stražari su postavljali malu tempiranu minu sa satom čije se otkucavanje čulo, govoreći mi da će mina eksplodirati za dva minuta, a zatim je uklanjali. Dva stražara su mi stavljali pištolje na slepoočnicu i pitali da li znam šta je to 'ruski rulet', a zatim su okidali u prazno nekoliko puta, da bi mi svaki put pokazivali da je za sledeće okidanje bio pripremljen metak. Dovodili su i decu uzrasta od sedam-osam godina i u njihovom prisustvu me tukli govoreći da sam ja ubio njihove očeve u Bratuncu. Kroz otvor koji je gledao u dvorište video sam dosta drugih zatvorenika koje su tukli i maltretirali. Faruk Prcić dolazio je tri puta da me vidi. Nije me tukao ali mi je psovao četničku majku i rekao da ću ga zapamtiti. Kad sam ga pitao zašto sam zatvoren, odgovorio je 'zato što si četnik'. Stražari su mi posle toga davali papir da napišem imena 'četnika' koje poznajem, a kako ništa nisam pisao, još žešće su me tukli. Tek peti dan u ćeliji su mi dali malo pirinča i hleba. Kasnije su donosili čaj, a hleb su bacali u vodu da ga uzmem, gde sam bio prinuđen i nuždu da obavljam, jer sam celo vreme stajao u toj vodi», opisao je Cvijetko Jovičić.

Desetog dana zatočeništva kod Faruka Prcića došla je njegova poznanica Edina Osmanović, tražeći od Prcića da vidi Cvijetka, ali Prcić to nije dozvolio. Sledećeg dana, Cvijetka su odveli u kasarnu bivše JNA u Tuzli, gde je bio i svedok ubistva Vaskrsija Jovičića, koje su potom lokalne vlasti predstavile kao samoubistvo.

«Smešten sam u ćeliju sa vratima od metalnih rešetki, pa se moglo videti ko prolazi hodnikom. U jednom trenutku video sam kada su proveli mog rođaka Vaskrsija Jovičića, kome su bile izvađene oči, uši odsečene, lice deformisano, šake isto odsečene, a noge verovatno prebijene, jer su ga vukli hodnikom. Prepoznao sam ga po glasu i sedoj kosi iznad ušiju i iznad vrata. Odveli su ga u susednu prostoriju i nastavili da ga tuku uz pretnje i psovke. Sve vreme slušao sam Vaskrsijevo zapomaganje. Uveče oko pola jedanaest vidio sam kada je sa nožem u ruci hodnikom prošao Fadil Hadžiefendić i ušao u prostoriju u kojoj se nalazio Vaskrsije, psujući mu četničku majku. Fadil je tada rekao da ga već bole ruke, a Vaskrsije ne umire. Ubrzo posle toga glas Vaskrsija više nisam čuo. Nakon dva do tri dana, preko Radija Tuzle, objavljeno je da je Vaskrsije u nervnom rastrojstvu izvršio samoubistvo vešanjem», svedočio je Cvijetko.

Narednog dana, Cvijetko je odveden u tuzlanski Okružni zatvor, gde je «evidentiran», a zatim sa «otpusnom listom» vraćen u kasarnu. Tek tada su lokalni komandanti Selim Sabović i Asim Bajić potpisali otpusnicu i pustili ga iz zatvora.

«Uočio sam da me stalno prate, a policija me privodila dva puta i maltretirala me. Iz Tuzle sam izašao tek 16.

decembra, i to putem razmene. Nakon izlaska iz zatvora saznao sam da je u Kladnju ubijen moj brat Mladen, nakon što je mučen u zatvoru u Kladnju», naveo je Cvijetko Jovičić u svojoj izjavi istražnim organima RS.

Mučenje, ubijanje...: Užas u tuzlanskim zatvorima preživeo je i Boro Tešić, rođeni Tuzlak, koji je imao 36 godina kada su ga pripadnici TO Tuzla uhapsili.

«Odveli su me najpre u mesto zvano 'Stari rudnik' kod stadiona 'Slobode' na Tušnju. Tu sam proveo 15 dana. Zarobljenici su bili smešteni u skladištima koja su se nalazila pod zemljom i u svakoj prostoriji je bilo tridesetak zarobljenika. Prostorija u kojoj sam bio smešten bila je veličine oko osam metara, a svi smo spavali na podu. Hranu su nam donosili svaki drugi dan, a batine smo dobijali svakodnevno. Tukli su nas svim i svačim, najčešće nogama, kundacima pušaka, raznim palicama. Stražari su izvodili po dvojicu – trojicu zarobljenika i terali da se tučemo između sebe, da imamo homoseksualne odnose, da jedemo svoj izmet, a pojedini stražari su nam mokrili u usta. U tom logoru ubijeno je desetak vojnika, čija imena ne znam. Nakon 15 dana, odatle su nas oko 130 zarobljenika prebacili u kasarnu. Smestili su nas u podzemna skloništa, po pedesetak u prostoriji. Spavali smo na drvenim paletama i dušecima koji su bili na podu. Od hrane smo dobijali samo neku supu, a kasnije su nam davali neke energetske tablete koje su nas 'držale' po tri dana bez vode i hrane. Iz kasarne su nas vodili na prinudni rad», naveo je Tešić.

Prema njegovim saznanjima, u tom logoru na razne načine ubijeno je više desetina zatočenika.

«Oni koji su videli, pričali su mi da su neke zatvorenike vezali na zid i drali im kožu, zatim stavljali so na rane i ostavljali ih da umru polako i to bi trajalo po dva dana. Video sam neke zatvorenike koji su u donjem delu stomaka bili naduveni kao balon kako su umirali u mukama. Neke su mučili tako što su im provlačili usijanu žicu kroz uši ili sekli polne organe. Meni su odsekli testis, gasili mi cigare po telu od čega i danas imam ožiljke. Nas tridesetak odveli bi u prostoriju koja je imala sa gornje strane metalne šipke, pa bi stražari odozgo mokrili na nas i vršili veliku nuždu, a dovodili su i decu da to isto rade. Video sam kada su ubili nekog zatvorenika, odsekli mu polni organ i stavili u usta. Neke su mučili i ubijali tako što bi im vadili oči i terali da ih pojedu. Tako su nastradala trojica zatvorenika: Vojko Vasić, Stevo Bojić i Miloš Jović. Pored njih, u logoru je ubijen Ilija Toromanović, čije je telo spaljeno nakon što je isečeno na komade. Tela Vojka Janjića i Vlajka Trišića takođe su isečena, dok je Duško Perić silovan, a zatim obešen. Dragu Čakovića stravično su mučili, a zatim ga zapalili, kao i Slavka Lazića», navodi u svojoj izjavi Boro Tešić.

U logoru je bio sve do 30. oktobra 1994. kada je pušten.

«Za izlazak sam morao da dam dvoiposoban stan Midhatu Hadžimehmedoviću. On me odveo u MUP da potpišem nekakvu izjavu da se odričem stana u njegovu korist. Od njega sam saznao da su mi ubijeni otac, majka, tri sestre i tri sestrića. Rekao mi je da je od njih tražio

30.000 nemačkih maraka da bi mene pustio iz logora. Midhat mi je rekao da su mu dali novac i da ih je on zatim ubio. 'Četniče, ubio sam ti oca, majku, tri sestre i tri sestrića', to mi je rekao u lice», ispričao je Boro Tešić istražnim organima RS.

Sakrivanje istine

U zatvorima i ostalim (polu)privatnim objektima koji su lokalnim vlastima u Tuzli služili za pritvaranje i «isledivanje» uhapšenih osoba srpske nacionalnosti, prema izjavama zatočenika, zabeležena su i silovanja. Prema tim svedočanstvima, i sami «islednici», kao i vojnici Armije RBiH koji su «posećivali» zatvore, hvalili su se da su seksualno zlostavljali zatočenice, a bilo je silovanja i muškaraca. U izveštaju MUP-a RS koji je prosleđen Tužilaštvu BiH za ratne zločine navedene su izjave zlostavljanih zatočenika. Neke od njih prenosimo, s tim da navodimo inicijale tih ljudi.

Silovanja: Devojku S.R., rodom iz Vlasenice, u više navrata silovali su ne samo stražari u vojnom i okružnom zatvoru, nego i zatvorenici bošnjačke nacionalnosti. S.R. je registrovao i Međunarodni komitet CK, a prema medicinskoj dokumentaciji, usled fizičke torture i seksualnog zlostavljanja, ta devojka ostala je trajni invalid sa 60 odsto invaliditeta.

«U vreme kada sam se nalazila u zatvoru, upravnik zatvora bio je neki Fikret. Sa mnom u zatvoru bile su i druge žene koje su, takođe, zlostavljane. To znam jer smo međusobno to pominjale. Odvodili su nas noću oko 24 sata, navodno na informativni razgovor i zadržavali su nas oko 30 minuta, koliko im je bilo potrebno da se izživljavaju nad nama, najčešće pod pretnjom da će nas ubiti. Pretili su da će nas ubiti i ako nekome kažemo da nas tuku i zlostavljaju. Sećam se da je među silovanim ženama bila i majka sa kćerkom od 16 godina. Jedne večeri prvo su odveli kćerku, a majka je počela da plače za njom, da bi malo kasnije stražari došli i po majku i odveli je. Obe su to veče bile zlostavljane», ispričala je S.R. istražnim organima RS.

Prema njenom svedočenju, ženama koje su ostale trudne nakon silovanja zatvorske vlasti «organizovale su abortus», usled čega su neke od zatočenica ostale sa trajnim telesnim oštećenjima i bez mogućnosti da ponovo zatrudne.

Četrdesetogodišnji muškarac S.V. iz okoline Vareša imao je 36 godina kada su ga u zatočeništvu silovali pripadnici Armije RBiH. Jedan je od zarobljenika koji je u zatočeništvu ostao nekoliko meseci nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma.

«Do 1. septembra 1992. radio sam kao milicioner u SUP-u Zavidovići, nakon čega sam prešao u Republiku Srpsku i pristupio u VRS, a 1993. godine prešao sam kao policajac u policijsku stanicu u Vozući. Prilikom napada muslimanske vojske na Vozući, zarobili su me sa još 17 vojnika VRS pripadnici jedinice 'Kalesijski crni vukovi' na mestu zvanom Prijedor. Vezani smo i sprovedeni u mesto Seona. Odmah po dolasku tukao nas je špalir od oko 40 muslimanskih vojnika dok su nas vodili pored njih. Iz Seone prebačeni smo u Banović Selo i smešteni u ambulantu u kojoj se nalazilo njihovo istureno komandno mesto. Izdvojili su me od ostalih i počeli ispitivati: tukli su me rukama i nogama, a zatim i drvenim nogarama od stolice. Zatim su me prebacili u Okružni zatvor u Tuzlu, gde je tada dovedeno ukupno 107 zarobljenih pripadnika VRS. Tamo su nastavili da nas fizički i psihički maltretiraju. Krajem 1995. godine, svakodnevno su nas odvozili na razne fizičke radove na područje Majevice. Šestog januara 1996. oko 40 zarobljenih vojnika, među kojima sam bio i ja, prebacili su u selo Čelić. Tu smo smešteni u podrum kuće nekog muslimana koji je živio u Americi. Tom prilikom najviše su nas zlostavljali vojni policajci koji su nas čuvali, a kojima je komandovao policajac koga su oslovljavali sa Hodža iz Tuzle. Policajci Durić zvani Dura iz Vlasenice i Dropić zvani Dropa, zatim Ajkula iz Gračanice, Žuti iz Bratunca i Šaćib iz Kasabe kod Milića, maltretirali su nas na razne načine. Na primer, na njihov uzvik 'tekbir' morali smo odgovarati 'Alahu egber', a ukoliko to ne bismo uradili glasno koliko su oni tražili, udarali bi nas palicom po leđima. Meni su 23. januara naredili da odnesem alat u jednu kuću u Čeliću. Tu su me sačekala četiri vojna lica u maskirnim uniformama sa čarapama navučanim na glavu, na kojima je bio prorez za oči nos i usta. Vezali su me za drvo, skinuli pantalone i veš, na silu mi raširili noge. Nakog toga prišao mi je neki 'Sakib' i silovao me, a za to vreme drugi mi je držao šaku na ustima da se ne bi čulo kako vičem. Posle toga zapretili su mi da o tome ne smem nikome pričati, jer će me u protivnom ubiti. Istog dana premlatio me vojni policajac Durić, koji je znao šta mi se prethodno desilo. On je te večeri premlatio i Dragana Todića iz Bušletića kod Doboja i Slobodana Kabakovića iz Banjaluke. Kada su nas otkrili pripadnici IFOR-a, iz Čelića smo prebačeni u Okružni zatvor u Tuzlu, 28. januara. Posle toga svakodnevno su nas odvodili na radove u Smoluću. Tek 2. februara deo nas registrovao je Međunarodni komitet Crvenog krsta, pošto su zatvorske vlasti jedan broj zatvorenika sakrili od delegacije MKCK i prebacili u kasarnu 'Husinska buna' u Tuzlu. Među njima bili su Niko Đurić, novinar iz Prnjavora i Zoran Janković iz Modriče. Zajedno sa još 17 zarobljenika, 5. aprila, prebačen sam u Centralni zatvor u Sarajevo. Čim smo došli tamo, pretukli su nas zatvorski stražari. Srećom, istog dana posetio nas je Mihael Štajner, zamenik Karla Bilta, pa smo te večeri pušteni na slobodu i prebačeni na teritoriju RS na Pale», ispričao je S.V., koji danas živi u jednom gradu na zapadu RS.

Torture u zatočeništvu, a posebno silovanje, izazvale su kod S.V. teške psihičke i fizičke traume, od čega i danas oseća posledice.

Iživljavanje nad zarobljenim vojnicima VRS: Zarobljeni pripadnici Vojske RS imali su «poseban tretman» među lokalnim vlastima u Tuzli. Prema njihovim svedočenstvima, najveći broj zarobljenih vojnika VRS bio je teško zlostavljan, mnogi su ostali sa trajnim fizičkim oštećenjima, a jedna broj njih je ubijen ili je, pak, preminuo od posledica mučenja.

Živojin Stojanović iz sela Tupkovići kod Živinica zarobljen je 2. avgusta 1992. godine u mestu Memići zajedno sa još dvadesetak pripadnika VRS koji su pripadali Četvrtom bataljonu Zvorničke brigade VRS.

«Nakon zarobljavanja sproveli su nas u školu iznad Memića, gde su nas teško pretukli. Tukli su me specijalnim gumenim čekićem po glavi, od čega mi je slomljena lobanja kao i nosna kost. Sekli su mi nožem levu potkolenicu i davali injekcije u venu u ruke, nakon čega sam gubio svest, pa ne znam šta su sa mnom posle radili. Trećeg avgusta prebacili su me u Vojni istražni zatvor u Tuzlu gde sam bio izložen teškim zlostavljanjima, te ispitivanjima i lažnim optužbama da sam silovao i ubijao. Tukli su me palicama, kundacima, čizmama, na nekim spravama su me

istežali, a zatim opet tukli palicama, tako da veći dio vremena nisam znao za sebe. Najčešće su me tukli Zijo Šadić, vojni policajac iz Crvene Njive kod Tuzle, kao i neki Nedim i Bajro iz Diviča kod Zvornika, čija prezimena mi nisu poznata. Na kraju, Vojni sud me osudio na sedam godina i pet meseci zatvora 'zbog učešća u neprijateljskoj vojsci'. Iz zatvora sam pušten 21. jula 1993. i to putem razmene», naveo je Živojin Stojanović u izjavi istražnim organima RS.

Gojko Stevanović iz sela Špionica kod Srebrenika imao je 32 godine kada je 18. oktobra zarobljen nakon napada Armije RBiH na Majevidi.

«Tom prilikom svi vojnici na mom položaju kod TV releja izginuli su, a ja sam, u pokušaju da se izvučem iz obruča, upao u njihovu zasedu i zarobljen sam. Tada me jedan muslimanski vojnika ubo nožem ispod desnog oka. Vezan sam i sproveden u Kalesiju i zatvoren u neku baraku. Tukli su me nogama, rukama, kundacima, poturali nož pod grlo, gasili cigarete po rukama, izvodili na streljanje pucajući u mom pravcu i gađajući u neposrednu blizinu. Zatim sam prebačen u vojni zatvor u Tuzlu gde sam zatekao 11 zarobljenika pretežno civila, većinom iz sela Bosanske Bijele, Bukovca i Bukvika kod Brčkog», ispričao je Stevanović, koji je mesec dana kasnije razmenjen.

Jovan Mainović imao je 63 godine kada je zarobljen kao pripadnik Vojske RS u napadu Armije RBiH na Smoluću 18. avgusta 1992. «Sproveden sam u Srebrenik u prostorije srednje škole gde su me tukli i maltretirali na razne načine. Gurali su mi cev pištolja u usta, žiletom sekli prste na obe ruke, tukli bokserima. Zatim su me prebacili u Okružni zatvor u Tuzlu gde su me stražari noću tukli i zlostavljali. Video sam kako su stražari i vojni policajci na smrt pretukli Jovana Mitrovića iz Smoluće, starog 72 godine. Od zadobijenih udaraca preminuo je u zatvorskom hodniku. Gledao sam njegovo beživotno telo», ispričao je Jovan Mainović, pošto je 21. jula 1993. godine razmenjen.

Njegova ispovest i ispovesti drugih zatočenika koje je preneo «NR» predstavljaju tek jedan deo svedočanstava koje su zabeležili istražni organi RS. Ta svedočanstva obuhvaćena su u izveštaju MUP-a RS koji je predat Tužilaštvu BiH za ratne zločine u sklopu izveštaja o zločinu nad pripadnicima JNA u «tuzlanskoj koloni». Ni tim zločinom, baš kao ni mnogobrojnim zločinima nad srpskim zatočenicima na području Tuzle, Tužilaštvo BiH do sada se nije pomno bavilo. Pitanje je hoće li to i činiti pre nego što najveći broj svedoka ne umre.

A osobe koje su učestvovala u zlostavljanju i ubistvima zatočenika i dalje se slobodno šetaju po mestima širom Tuzlanskog kantona. Štaviše, neki od onih koji su, po službenoj dužnosti, trebali da znaju ili, pak, da ispituju okolnosti pod kojima su se dogodili ti zločini danas su u Sudu BiH, poput sudije Ize Tankića. Ko zna, možda će baš on jednog dana suditi nekima od zločinaca. Pa će onda, recimo, moći da sasluša svedoke koje nije hteo ili nije smeo da sasluša pre petnaestak godina. No, bio bi red da ga, prethodno, o tome nešto pitaju i u Visokom sudskom i tužilačkom veću BiH.

